

ÜLIÕPILASLEHT

EESTI ÜLIÕPILASKONNA HÄÄLEKANDJA.

TOIMETUS:

PEATOIMETAJA: **RICHARD JANNO.** TOIMETUSE SEKRETÄÄR: **ERNST RAUDSEPP,**
JAAN POSKA.

Akadeemilise töö algul.

„Üliõpilasleht“ jätkab oma järjekorralist ilmumist.

Tartu kihab jälle akadeemilisest noorsoost. Peale endiste on ilmud hulk noori, kes ülikoolipere ridu uue värske jõuga rikastavad. Ühes üliõpilaskonna suurenemisega mitmekesisustub ka kogu akadeemiline elu, kasvavad ülesanded ja ikka suurema tähtsuse omab ühise üliõpilaskonna häälekandja ilmumistarve.

Kui möödud semestril „Üliõpilasleht“ teatud kartusega tuleviku kohta ilmuma hakkas, mis oli tingitud suuremalt jaolt „Üliõpilaslehe“ eelmiste aastate ilmumiskäikudest, siis võime sel semestril juba päris kindlate lootustega tulevikku vaadata. Ei ole põhjust karta, et eelmise semestri „Üliõpilaslehe“ tellimisringkonnad arvuliselt väheneksid ja kui arvesse võtta uute üliõpilaste suurt juurevoolu, siis ei tarvitseks enam kahelda „Üliõpilaslehe“ ilmumismõimaluste juures.

„Üliõpilasleht“ ilmub endiselt kaks kord kuus, selle semestri jooksul 6 numbrit. Aastakäigu hind 140 marka, üksik number 25 marka.

Üliõpilasorganisatsioonides võetagu juba varakult möödud semestri eeskujul ühistellimine arutuse alla. Ja asja otsustamise suhtes ei saa vist kahte teed olla, sest kogemused on näidand, et ainult viimane see õige viis on, mis „Üliõpilaslehe“ ilmumise kindlustab.

Sisuliselt püüab „Üliõpilasleht“ eelmise semestri eeskujul võimaliku lojaalsusega üliõpilaselu igakülgelt valgustada ja loodab, et üliõpilasringkonnad nii aineliselt kui ka kaastööga oma häälekandjat toetamata ei jäta. Käesolev number on Tartu trükitöölaliste streigi tõttu viibind.

Sisu: Akadeemilise töö algul — Toimetus. Tartu Ülikooli prorektor prof. Köpp'i kõne immatrikulatsioonipäeval 11. IX. 23. — Joosep Teinmann † — R. Janno. Joosep Teinman'ile — Toomas Varik. Mis puudub meil — Leo K—r. Vastuseks härra dotsont E-le ja ksv! Lorule — C. M. Mälestusi Soomest — üks reisijaist. Annikund (veste) — Ants Sopi. Kirjandus: J. H. Talomaa „Igavene elu“ — J. Pert. „Eesti keele grammatika“ Oskar Loorits — J. Märgiste. Teater ja kunst: Vanemuise hooaja avamine „Tuulte gõõrises“. — Pallase kunstikooli näitus — J. P. Akadeemiline kroonika: Rahvusvahelised üliõpilaskonverentsid Oxfordis ja Londonis. Teateid väljamaalt. Kiri toimetusele.

Tartu Ülikooli prorektor prof. Köpp'i kõne

pidulikul üliõpilaste immatrikulatsioonil 11. IX. 23.

Kv! Kv!

Tervitan teid Tartu Ülikooli noorte kodanikudena. Vana alma mater avab oma ukсед, et teile võimaldada hariduse teel edasi astuda kaugemate ja kõrgemate eesmärkide poole.

71 aasta eest, Ülikooli 50. aastapäeva puhul, laulis lauluisa Kreutzvald Tartu alma materi kohta: „Ehk imeks tuhat lapsukestki, ei lõppeks toitu võsutav.“ Kui nüüd tänavu ainult noori lapsi rohkem kui tuhat juure tuleb „heldele emale“, lisaks senistele, siis peaks ju Ülikool küll küsima, kas jätkub tal küllalt toitu sellele suurele perele, ja niisugust toitu, mis mitte ainult nalga ei kustuta, vaid ka seda korda saadab, mida Kreutzvald edasi loodab ja usub: Kuhu iial alma materi võsud ulatavad, sääl uued idud tärkavad, uued põõsad õitsevad hariduse aasadel. Kuid Tartu ülikool oma uuelgi kujul, Eesti ülikoolina, olles teadlik suurest ülesandest, mis tal täita üldise kultuuri arenemise ja eriti meie kodumaa ja Eesti rahva edenemise käigul, niisama selgesti tundes vastust, mis ta oma pääle võtab oma noorte ja vanade kodanikkude ees, tervitab teid otsekohele kõige päält kui õpilasi, püüdes pakuda teile võimalikult häid töötamise ja arenemise võimalusi, aga edasi ka kui kaaspüüdjaid, kes õppides ja töötades kõigest jõust selleks kaasa aitavad, et meie ülikool ikka rohkem oleks see, mis talle saatusest määratud olla: tõsine teaduse asutus, kõrgema hariduse kolle meie kodumaal, valguse ja vaimu vabaduse püüete igakülgne hoidja ja edendaja. Kui püüavad õpetajad ja õpilased ühes meeles täielikkuse poole, püüdes igaüks omal kohal kõige paremat anda, siis ei ole kellegil põhjust tagajärgede pärast kartust tunda ega üksteisele ülesnäidatud usaldust kahetseda.

Kv! Kv! Selle ühise töö algusel seistes lubage teile paar juhtmõtet meele tuletada. Astudes akadeemia kodanikkude peresse omandate teie seisukorra, mida silmas pidades neid vaimlise arenemise võimalusi ja töötamise tingimusi, niisama ka mõnususi, mida akadeemiline elu pakub, peab nimetama enam soodsustuse seisukorraks võrreldes meie rahva noorsoo suurema osaga. Iga seisukord kohustab. Teie seisukorra kohustusi võiksite lühidalt järgmiselt kokku võtta.

1. Tutvunedes Ülikooli kuuldasaalides, töökodades ja asutustes teaduslike töö saavutustega ja omandades selle töö metoode ja aukartuses seistes töö ees, mis inimsugu on kasvatanud, on tihti kõige suurema vaimlise ja isegi kehalise jõupingutusega, kus loobutakse igasugusest isikliku mõnu nõuete rahuldamisest ja valmis ollakse isegi oma elu ohvriks tooma, näete teie, et ei

ole paigal seismist selles töös, vaid alaline liikumine, mis avaldub väsimata otsimises ja leidmises. Iga samm edasi näitab uusi teid ja võimalusi, iga aste kõrgemale avab silmale uued ülesanded ja perspektiivid. Igal põlvel on siin oma ülesanded, oma kohused. Ka teile järgneb siit kohustus: ärge olge mitte ainult pärijad, kes elavad sellest, mis eelkäijad loonud ja valmis teinud, vaid saage ise loojateks ja edasi ehitajateks, ärge jääge ainult vastuvõtjateks vaid püüdke niikaugemale saada, et teil enestel on seda, mis edasi andmise väärt.

2. Eesti kodumaa ja rahvas seisab praegu tõsisel rajamise ja ehitamise töös. Kõigil aladel tarvitab Eesti riik häid töötajaid, kes varustatud teadmiste varaga, töömetoodidega ja vahenditega, mida teadus kätte annab. Kuigi „ei hõbedat, kulda ei leita me maal“, siis jääb ikkagi ka tõeks, et „viljakandjat mulda“ on veel rohkesti igal pool. Kodumaa majanduslike ja vaimlise elu alad ootavad töölisi, kellel selginud sihid silmade ees, põlev vaimustus südames. Ei saa Eesti pakkuda iseäralisi mõnususi ja hõlpsusi elu maitsmiseks, kindlasti on see eksiteel, kes sarnaste lootustega ülikooli tuleb, — kuid ühte pakub Eesti kõigile oma lastele: loova töö tegemise võimalusi ja leiba tarbeks. Ja ühte ootab ja nõuab Eesti neilt oma kodanikelt, keda ta kannab ja toidab: valmis meelt ustavas töös ja kõikumata armastuses selleks kaasa aidata, et Eesti elaks, kasvaks ja õitseks.

Ja veel midagi. Paljudel teist on kodus vanemad, vennad ja õed, kes töötavad tihti väga rasketes tingimustes, loobudes isiklikkudest mõnusustest ja lõbudest, et võimaldada teile siin viibimist, ja ükski mõtleb inimene ei saa silmi kinni pigistada selle nähtuse ees, et palju on neid, kelle hinge igatsus valguse järele peab lootusetult närbuma küla üksilduses ja alevikkude viletsuses — eks ei järgne siit tänuvõlg ja kohustused teile, kes te õnnelikumas seisukorras olete? Kui siis teid meelitavad ja kutsuvad akadeemilise elu mõnusused ja lõbud, olgu õigus nooruse lõbuigatsusel ja ilmsüüta ilutsemisel, kuid ärge ununegu iialgi, et akadeemia kodaniku seisukorda mitte ei või ega tohi hinnata nõndanimetatud elumaitsemise seisukohast, vaid töötegemise ja arenemise võimaluse seisukohast. Kui see alati meeles, siis suudate käia vana juhtsõna järele: suum cuique! Tööle ja lõbule oma koht ja aeg!

3. Viimaks olgu veel tähendatud, et akadeemilise elu traditsioon ka akadeemilise kodanikkude mõtte- ja eluviisi suhtes kindla kuju on omandanud. Siin oodatakse iga ühelt kõikumata aulikkust, mis teostub tõsisel enese väärtuse

Joosep Teinman. †

Eesti Üliõpilaskond on kaotand oma parema kaasvõitleja. 10. sept. s. a. suri Maarjamõisa haigemajas pika vaevarikka haiguse järele stud. med. Joosep Teinman.

Eesti Üliõpilaskonna arenemise ajaloos on sellel vara lahkund töömehel keskne seisukoht. Tema tegevus väärrib põhjalikku käsitust — tema tegevuse ajalugu on ühtlasi ka Eesti Üliõpilaskonna ajalugu.

Joosep Heinrich Teinman (Talomaa) sündis 15. oktoobril 1896 Haljala kihelkonnas, Sagadi vallas, Lauli külas, Nurga talus Virumaal, kus isa taluperemeheks oli. Koolihariduse algpäevaks oli 15. okt. 1904, kus enese tungival soovil (tol ajal harilikult enne 10 eluaastat lapsi kooli ei pandud) Vihula vallakooli läks, kus ainult pool aastat viibis, sest et seks ajaks valmis sealsamas ministeeriumi kool, kuhu ka Joosep oma õpinguid jätkama tõttas. Ministeeriumikooli 1909 aasta maikuul lõpetades, oli poisil haridusjanu nii suureks kasvand, et enese kindlal tahtmisel ja kooliõpetaja Mõru nõuandel vanemad poega linna edasiõppima saata otsustasid. Et kaugemais linnades koolitamine ülejõukäiv oli, siis saadeti Joosep esialgu Rakveresse Saksa seltsi II järgu kooli, kuna gümnaasiumi avamist lähemal ajal

oodata oli. Seal viibis ta ühe aasta, kus peaaesjalikult uusi keeli õppis. Gümnaasiumi avamine Rakveres lükati aga edasi ja aineliste raskuste peale vaatamata otsustasid vanemad edasirühkivat ja õpihimulist poissi Tallinna gümnaasiumi saata. 1910. a. augustikuul astuski Joosep Tallinna Nikolai gümnaasiumi III-dasse klassi. Nüüd avanesid teguhimulisel poisil juba avaramad väljavaated ja huvid kirjanduse, kultuurelu ning üldiste rahvusküsimuste vastu tärkavad täie hooga, kooliõpilaste ringkonnas tegelikku teostamist leides.

1916 a. lõpetab Joosep ülalnimetatud gümnaasiumi ja astub sama aasta sügise Tartu ülikooli arstiteaduskonda, ühtlasi ka Eesti Üliõpilaste Seltsi, kus ta oma paremad aastad imekspaneva huvi ja armastusega on töötand. Tolleaegne üldine üliõpilaselu ei pakkund kuigivõrd laiapiirilisi tegutsemisvõimalusi, kuid meie näeme Teinmani juba siin-seal üldistes ettevõtetes töötamas, „Üliõpilaste Lehes“ tegeliku kaastöölisena agaralt artikleid kirjutamas jne.

Vabadussõja algades astub Teinman ühes teiste kaasvõitlejatega lahinguväljale, kus velskerina pea terve vabadussõja läbi tegi. Sealt on pärit ka vast esimesed tõuked ta saatuslikule haigusele.

Eesti Ülikooli loomisel asub Teinman uuesti akadeemilisele tööle, kuid haigus hakkab ikka rohkem ja rohkem ennast tunda andma ja 1921 a. suvel sõidab ta Soome Punkkharja sanatooriumi, kus ka muu töö kõrval oma esimese draama „Igavene elu“ (mängitud „Estoonias“ 1922 a. hooaja avamisel) kirjutab. Sealt tagasi jõudes on tervisline seisukord märksa parem ja algab jälle see vaikne mürata, kuid sihikindel ja ideeileidlik töö. Haigus ei ole aga kadund, ta nõuab täit puhkust ja rahu — seda ei saa aga Teinmani töödrühkiv isetoom omale lubada ja 1923 a. märtsi-

kuul tuleb otsustav pöörang haiguskäigus, Teinman on sunnitud voodisse heitma ja ta ei tõusegi enam sealt omal jõul, 10. sept. kannavad kaasvõitlejad vaikselt surnud pärast mitmekuulist vaevlemist 16. sept. ta põrmu viimsele puhkusele Haljalasse.

Joosep Teinmanni töö üliõpilaskonnas, eriti 1920 a., kus ta ajutise keskesituse esimehena töötas ja kirjanduslikul ning muul tegevuspõllul on nii mitmekesine ja üldhaarav, et siin pikemalt ja üksikasjalikumalt peab peatama, mida ka lähemas tulevikus teeme

See on kõik üldtähtsusega. Mis oli aga Joosep Teinman kaasvõitlejana ja sõbrana — seda teavad tema lähemad ringkonnad. Ja — võetagu seda otsekohesena — eriti siin oli hea Jossi traagilik surm valus. Selle sõna täies mõttes.

Richard Janno.

21. IX. 23, Tartu.

hindamises ja tõstmises, mõtete ja tegude aususes, tõearmastuses, otsekoheheseltsimehelikkuses eneste vahel ja õiglusest ja lugupidamisest juhitud vahekorra loomises kõigiga, kellega kokkupuutumist on. Ja iga akadeemia kodaniku ülesanne on selleski suhtes täielikkuse poole püüda.

Kv! Kui teie täna siin oma tunnistused akadeemia kodanikkude peresse vastuvõtmise kohta kätte saate, siis olgu vana akadeemilise traditsiooni järele käeandmine teie poolt tõenduseks, et teie tahate igaüks omal kohal olla hääks kodanikuks vanale alma materile, Tartu Eesti ülikoolis. Selleks soovin teile jõudu ja edu!

„Haridus ja ilmavaade“.

Filosoofia õppetooli prof. Shmied-Kovarzik' u tänavuse loengutekavasse on ülesvõetud üldpopulaarsem aine kõikide fakulteetide kuulajatele: „Bildung und Weltanschauung“. See on väärilise otstarbega anda süsteemi viidud pilt inimesest tervikuna, kõikides tema omadustes, ning selle põhjal selgitada tema ilmavaatelistel suundumiste mitmekülgset ning arenemiserikkust, kuni selle kõrgeimate vormideni, hariduse kannalt. Käesoleval korral, ehk küll lugupeetud professor oma esinemises järjekindlalt teaduslikuna püsib, on seda sääljuures siiski elulisemale, üldkasutatavamale väljendusele püüdnud viia, et osalt üliõpilaskonnas muhenevatele ilmavaatelistele katsumistele filosoofiliselt abiks olla.

Joosep Teinman'ile.

Mälestused kadund sõbrale.

„Kui saaks suvel siit välja, siis läheks Sangastesse. Seal on ometi värsket õhku ja päikesepaistet. Ja väljas on puud juba lehis.“

Nii rääkisid kord möödunud kevadel, umbses haigetoas lamades, valged ja punased roosid su ees vaikselt alandlikkuses haigelaual.

„Istuge siia mu ette, jälle hakkab päikene paistma, ei salli seda valutavat läiget, silmadele teeb valu ja ta peegeldab nii vastikult põrandal.“

Nii rääkisid nüüd sügisel, üksinda suures tühjas palatis haigusest väsind, kibedusnukrusega pikkamisi kustudes surmale.

Päikeseküllane suvi oli möödunud, aga sulle ei antud ühte kiirtevihkugi, pidid leppima selle pilkava läikega, mis tungis läbi aknaklaaside kartlikult ja kogemata surmaõhulisse tuppa.

Valgete nelkide puhmastik oli laual ja meie varjasime sind päikesekiirte mürgi eest.

Oli surmavaikus selles toas, kus olid veetnud oma elu hoogsamad momendid. Olid maetud lilledemäkke ja punased roosid su kirstu ümber õhkusid kui päikesed, mis olid vajunud surmaunne. Viimast au andes seisid kaasvõitlejad su ümber vaikselt harduses. Künlad põlesid ja nende kahvatanud helked mänglesid su näol.

Ja meie ei varjand sind nende kiirte eest. Olgu see sulle viimane tunnistus valgusest, viimane valguse surmasuudlus.

Valguse surmasuudluse suridki.

20. IX. 23, Tartu.

Toomas Varik.

Vastuseks härra dotsent E-le ja ksv! Loru'le. 1)

Lugesdes mõlemaid artiklid meie üliõpilaste rahvuse üle (Üliõpilasleht nr. 6), ei võinud ma teisiti kui rõõmutada. Moodustavad ju need artiklid üliväga iseloomuliku lisanduse meie üliõpilaskonna ajaloole. Meie tahame uut teed sammuda ja sellepärast ei tule puhtpraktiliselt võitu, mille ühekülgssed tendentsid meie üliõpilaskonnas on saavu-

1) Toimetuse mäрге: Avaldame käesoleva vestestilis kirjutatud artikli eelmise semestri Ü-lehes nr. 6 ilmunud kirjutustes „Saksa nimi eestlasel — eesti nimi saklasel“ ja „Eesti üliõpilaste rahvus“ puudutatud küsimuse vastuhäälena. Et siin asjalikust vastuvaidlemisest eemalhoitud, siis ei tarvitse meie siin asja sisu pikemalt seletada.

Mis puudub meil?

Leo K—r.

Kuna mineval semestril käesolev kirjutus mõnesugustel põhjustel lõpuni ilmuda ei saanud, tema aga oma esimese osaga väielust äratas „Üliõpilasi.“ 7: mas numbris, avaldame siin lõpu. Juhime vaatama „Üliõpilasi.“ nr. 5.

III.

Võib tekkida küsimus, milleks meil üldse üldist vaimu tarvis terve üliõpilaskonnale loata, seda nii alla kriipsutada? Kas ei ole küllalt, kui need ideed vaid üksikute päis elavad? Siis peame vastama, et ei ole küllalt sellest kui ainult üksikud midagi sarnast ettekujutavad. Meil on tarvis, et seda üliõpilase n a m u s o m a k s v õ t a k s, katsudes tad teha oma ilmavaateks.

Oleme väike rahvas, elame veel õige piiratud ning kitsais oludes, mis kergesti oma ärgipäevsusega võivad enesesse süüa iga vähegi nõrgema kaasvõitleja, teda võõraks tehes neile sihtele, mis ehk ülikoolis viiksatid ta pääs ja seega lastes kaotsi minna ta isikut tervele rahvale. Selle eest peame aga hoidma kui miljonline rahvas, kellele kallis iga üksik isik, rahvas, kes peab katsuma igast üksikust üldsuse kasuks võtta kõiki mis võimalik. Ja sarnast ohvrimeelsust, enese andmist oma rahvale peame juba ülikoolist päale (on ju viimane aeg!) igale sisse-

istutama. Siis võime uskuda ja loota, et meie riiklus püsib, et meie oma pärane kultuur kasvab ja me suudame tõusta teiste kultuur rahvastega ühe kõrgusele, andes ka oma osa ilma kultuurile ja saades senisest ainult omandaja seisukohalt ka andjaks.

Kuid see oleks tulevik! Meil tuleb aga silmas pidada, et üliõpilaspõlv iseeneses juba väärtus on, mida ainult surnud kapitalina seisma ei tuleks panna, et siis kunagi hiiglasuuri protsente saada. Tuleb mõelda, et rahvas igale meist juba praegu aineliseltki üle 17.000 mk. aastas kulutab, ära rääkimata juba neist lootuseist mida me hulgal nii paljud helligitavad. Elame ajal, mis nõuab igalt ühelt momendil äärmist pingutust ja rasket tööd; kus tarvilik ja kallis iga käsi. Ja kui jääme nüüd vaid oma raamatute taha aina üksi, ümber töötama ja läbi mäletsema seda, mis on loond teiste rahvaste suuremad mehed, siis toome sellega oma rahvale veel vähe kasu praegusel

tanud, mitte liig madalalt hinnata. Ja kui tänulikud peame meie just meie *alma materi* õppejõududele olema, kes sel okkalisel teel meie ees sammuvad ja teadusliselt läbitöötatud materjaali õpetlaste seltskonnas avaldavad. On juht leidunud, kes abrast materjaali käsitada mõistab. Igatahes öeldi varemalt pimedal teaduse reaktsionäärsete püüete ajal, et teadus objektiivne pidavat olema, kuid see on ju ebapraktiline, ja tänapäev ei panda seda tähele. Saavutatakse ometi palju enam, kui materjaali otsekohe sihiliselt käsitatakse, ja tõde ei ole seejuures tähtis, kui meie aga omale eesmärgile jõuame, ükskõik kas meie seejuures, nagu kõnesoleval juhtumisel, omi kaasvõitlejaid pahasse valgusesse seame.

Ma pean tunnistama, et ma niisuguseid ebatõdesid niihästi dotsent E-lt kui ka kaasvõitleja Loru'lt päritolevast materjaalist leidsin, aga nagu öeldud, oldakse ju tänapäev teaduse vanust traditsioonest üle, mil „student“ (sõnast studeo) tõe äratundmisele püüdis ja selle eest võitles, sisesemisest tõelikkusest aetud. —

Edasi tahab mulle paista, et rahvuse probleem õige keeruline on, iseäranis siin maal, kui meie mitmesuguseid kultuurmõjusid meeletuletame, mis meie maal on valitsenud, nii mõnedes teistes maades, nagu Elsassis, Austrias, Shesvigis, Tschechias ja e. võib seda tähele panna, see on tõepoolest huvitav ja laialdane ala, väärt ühe õpetlase kogu elu täitma.

Aga härrade E. ja Loru seisukoht on üsna teistsugune ja on just tänapäev täiesti arusaadav. Mis tarvis ühe küsimusega põhjalikult tegemist teha? Meie aeg on suurejooneline — ja nii siis päästavad härra E. ja kaasvõitleja

Loru ühiselt Gordia sõlme lahti ühe mõõgahoobiga, kaks väikest Aleksandrit, ja on sellegipärast meie akadeemilise pere keskel võistlejaita. Vahest ehk võiks neile üks Nobeli auhind selle teene eest võimaldada hariduslist reisi Lääne-Euroopasse. Pärast Gordia sõlme lahtipäästmist saame järgmise teaduse kõrgusel seisva kujutuse: Igaüks, kes saksa, rootsi ehk vene nime kannavad, on eesti rahvusest, kui nende ema keeleks eesti keel on. Kõik aga, kes eesti nime kannavad, on eestlased ükskõik, kas nende emakeel saksa, vene ehk mõni muu on. Igaüks, kes saksa ehk rootsi nime kannab, võib eesti soost olla, sellegipärast ustakse, et ta seda on. Kas on kaasvõitleja omis teaduslistes uurimistes küll niivõrd edenenud, et ta nende mõtete ebaloo- gikast arusaab.

Lõpuks olgu veel tähendatud nimetatud artiklite lugupeetud autoritest vaenuliselt ettevõetud isiklised kallale- tungimised nende kaasvõitlejate vastu, kusjuures nad sündsaks on arvanud nimesid nimetada ja kaasvõitleja Loru tarviliseks on pidanud oma nime varjata.²⁾ Meie tahaksime temale kõigest südamest soovida, et ta end akadeemilise vabaduseni läbi võitleks, mille üheks omaduseks ka enesepiiramise võime on, mis temale võimalust annab tema silmapilkeist eesmärkest üle kasvada.

C. M.

2) Toimetuse märged: Occo Lorro oli kirjutand kirjutuse veste stiilis ja sellegipärast on loomulik nähtus ka siin varjunime tarvitada. Mingisugusest täie nime avaldamise kartust ei saa siin kuidagi oletada ega põhjendada.

silmapiilkul. Meie ei loo see juures midagi uut, me võtame vaid vastu seda, mis teiste poolt juba kunagi loodud. Kuid aeg on praegu sarnane, kus iga me rahva liige peab silmapilgul juba võima ka kaasatõmmata ja ka omalt poolt midagi kohe tarvis minevat looma, kaasaitama ükskõik millele.

Aeg ja meie rahva väiksus nõuavad seda!

Meil ei ole võimalus panna eraldi suurt arvu oma praegusest õppivast noorusest ainult istuma raamatu taha, vaikses usus, et nad siis kunagi säält tulles seda rohkem suudaksid anda. Nagu sõjaski ei saand me noori kooliõpilasi jätta oma koolipinkidesse, vaid pidime saatma nad eellinile vaenlase kuulide ette, sest et aeg ja silmapilk seda nõudsid; nii ei saa me ka praegu omi teadusjüngrid jätta ainult nende õpitööle. Ei! oleme sunnitud neilt juba nüüd nõudma otsekohest momendil nähtavat ja tagajärgi andvat tegevust. Vastasel korral võiksime oma rahvus-riigi sisemise elu korraldusis ja oma rahvuslise riigi loomisel samuti määratu kaotuse saada, nagu oleks see sündind vabadussõjas, kui poleks saatnud kriitilisemal häda silmapilgul ka omi lapsi ja rauku võitluslinile. Kaotused olid ühel alal ja ka hiigla kaotused, sest kui palju andekaid puhkab Narva, Petseri, Võru ning Riia esistel võitlusväljel — kuid suurim siht on siiski saavutet ja kindlustet.

Samuti ka praeguseid esimesil sammel me omapärase kultuuri loomisel, kui ka rahvusliku tunde istutamisel me terve rahva südamesse. Me näeme, et paljudel aladel praegu tarvitatakse abi ja ei tohi seda ka keelata.

On tarvis viia iseseisvuse tunne mis meil alles veel kõikuv, see rahvuslik uhkuse tunne hulgaliselt ja põhjalikult rahva hulkesse, et ta sinna jäädava kõikumata usuna püsima jääks.

See on — meilt oodetakse, et me selle vaimu, mis tulevikus nii üldiselt üliõpilaskonnas esile peab tulema, ka edasi annaksime oma rahvale.

Edasi peame käesoleval ajal igatpidi kaasa töötama igasugu kultuur ettevõtteile, mis teevad oma ülesandeks uurida me rahva ja maa minevikku, olevikku ehk ka tulevikku, ükskõik mis alal. Siin ootab suur töö ärategemist maakonde kirjelduses, arheoloogiliste uurimuste läbiviimises, rahvahariduse tõstmises jne. Kõigis ses peame kaasa aitama ja hädakorral kas või ainukeste töölistena esinema. See on juba meie kohus ja sellest ei tohi me kõrvale hoida!

Siin on üksikute poolt ka teatavad sammud juba astutud, organiseerides maaalalisi üliõpilaste ühendusi. Kuid miks on algatajad end nüüd tagasi tõmmand, nähes et nende sihtest

ja püüdeist aru ei saadud. Milleks sarnane püsimatuse ja miks lastakse need organisatsioonid, kelledel nii ilusad sihid olid, nüüd väljasurra ehk täiesti labastuda. Missugusel põhjusel ei astuta nüüd appi, kui nähtakse, et üksikud mitte arusaajad terve ettevõtte hukatusele viivad, unustades omad alguses olnud sihid ja ülemnes kõige mõttetumaile olengute ja igasugu teiste kergete trallingute korraldamisele, kuna mõned kogud kogunisti otsekohe enese tegevust sarnastada soovivad korporatsioonile ehk seltsle.

Need oleks näitused mida võiks teha oma maa kultuuri tõstmiseks ja eriti oma maa ja rahvasse puutuvate uurimustööde läbiviimisel. Kuid ka üldise hariduslise tasapinna tõstmiseks võime samade maakonna kogude kaudu ehk otsekohe maal väga palju teha, kui vähe vaid ümber vaadata ja tahtmine ei puudu käsi külge panna.

Võime aidata kaasa ka kirjanduse ja kunsti ta praegusest kriisist ülesaamisele, tehes omavahel kui ka maal propagandat raamatute ja kunstteoste ostmiseks. Seks vaid rohkem idealismi, aatelisust tarvis, et võida ohverdada rahvuslise ülesande pärast pudel õlut ehk mõni õnnis kohvijoomine või veel õndsam suurim pummeldus. On täiesti võimalik ja läbiviidav korraldada teatavate kirjandusliste uudiste pääle ettetellimisi, ostes gruppidenä ehk organisatsioonide kaudu suuremaid maale ehk skulptuure. Ainult tahtmist on tarvis — hääd tahtmist!

Meil puuduvad muuseumid, teatrid, koolimajad — oleme vaene rahvas, sõja läbi kannatand rahvas. Ei suutvat seepärast millegi sarnasele mõtelda, mis asjata luksuse meie oludes! Kuid rahvas paneb alkoholi sisse samal ajal sadandeid miljonisi iga aastal, tappes end ühtlasi ka vaimliselt ja kehaliselt. Kas ei ole see mitte enesetapmine, hullumeelsus, lihtsalt pöörasus! Ja meie vaatame päält ega liiguta sõrme otsagi — nagu ei puutuks see sugugi meisse, kui sünniks see kuskil teises ilmas. Ei ole vaja nõuda kellegiltki ei tea missugust fanatismi karskuse alal, kuid igal ajal on omad piirid. Samuti ka alkoholi tarvitamisel, sest võib ju iga parim asi saada hädaohtlikuks, kui teda liiga palju tarvitatakse, rääkimata siis veel alkohol! Ja meil on ta juba taudiks muutunud, mis hävitab tuhandeid inimesi ja miljarde varandust. Me näeme, et see tegevus, mida üksikud asutused ajavad, kes siin võitlemise pahe vastu oma pääle võtnud, lihtsalt mõtetu ja naeruvääriline omas saamatuses, kuid vahele ei astu me mitte, et juhtida asju õigele teele. Kui suudame päästa osagi neist miljoneist mis nüüd nii tuule pillutakse pahe läbi ühelt ja oskamata selle vastu võitlemisega teiselt poolt, mis kõik võiks selle päästetud varandusega pääle hakata!

Kõigi nende tõsiste ja hädatarviliste ülesannete läbiviimises, mis meie loomulik kohus ja mille täitmata jätmise lihtsalt kuritöö oleks enese ja oma rahva vastu, ei võtaks meilt veel tervet jõudu ja energiat, ega segaks paljudel sugugi õpitööd ehk teeks seda üksikuil õige vähe. Ja ei maksa ka ette kujutada, et sarnase tegevuse juures tuleks täiesti kõrvale jätta ja loobuda oma noorusest ja selle nõudeist. Vaja ainult natuke oskust ajaga ümberkäimisel ja selle jaotamisel.

IV.

Eelpool on lühidalt käsitletud üksikuid tööalu, mis tegijaid ootavad — kuid siin on kõneldud vaid üksikuist. Sarnast tööd on pea aga igal pool kuhu ainult silmad heidavad määratu palju. Vaja leida vaid inimesi, kes siin midagi äratemiseks oma päale võtaksid.

Ja see on hiigla töö meie üliõpilaskonna Edustusele, kõiki neid sadasiid, kes nüüd me hulgast asjata passiivselt päält vaatavad ja kõrvale seisavad töösse panna. Seda tööd korraldada nii, et see kõige rohkem tagajärgi annaks ja miinimum aega ning jõudu võtaks. Seega näitame ka vanema põlvele oma võimisi, paneme neid uskuma, et me vaid surnud kapitali pole, kes kunagi kauges tulevikus midagi anda suudab, vaid elav ajajärgule tarvilik töötajate hulk ilma kelledega ka praegune aeg läbi ei saa. Ühtlasi leiame siis kõigis omis ettevõtteis oma eluliste, igapäiste tarviduste asjus ka kindlasti elavat vastukõla ümbruskonnas, misgä saavad teostatud seni nii hädalised tarvidused, kui korterite ja toidu küsimus, üliõpilaslase, jne. Nii kaua aga, kui me väliselt surnud, ei usalda meid ka seltskond mitte ja asjatuks jäävad rabelemised ja kõnelused Edustuses kui muis komisjones, üliõpilaskonna ainelise olukorra, tema elamise võimaluste parandamise suhtes.

Kuid selleks, et saavutada neid eesmärgi, on tarvis katsuda me üliõpilastele sisse kasvatada vastav töövaim, mis neid alaliselt edasi kihutaks tegevusele ühelt käteväidest ja läbi käid sihilt teisele. Meie Edustuse ülesandeks oleks moodustada enesest mingit kindlasihilist tervikut, südant, mille ümber oleks koondet terve me üliõpilaskond teatavas kindlas vaimus.

Ja see vaim on — äärmine rahvuslus!

Edustus ise moodustaks selle üliõpilaskonna „ekstrakti“, paremate meeste väljavaliiku, kes on aateliseks üliõpilaskonna juhiks, tema ilmeandjaks ja ta eestvedajaks. Mitte nii palju rahvusvahelist üliõpilaste ametiühisust ei ole meil tarvis, kui Eesti ülikooli rahvuslase üliõpilaskonna eestvedajate kogu, kes seab ülesse sihte, töötab õhkkonda ja aitab kaasa

Mälestusi Soomest.

Esimest ühist reisi võttis ette siinpoolne Hõimuklubi 27. sept. oma suguvendade juure Soome. Oldi ära ligikaudu nädalapäevad kaljuses päälinnas Helsingis ja nii mitmeski meie Tartut meele tuletavas, kultuurses ja nägusas Turus, ning tagasi jõudes oldi kaasa võetud lähenemise tunnet ja lugupidamist oma sugurahva vastu. Õpiti tundma soome läbikäimise tasakaalulist soojust ning tema aadete tulist isamaalsust. Kõige enam aga saadi selgusele, et meie sugurahval on niisugune kultuurivaranduste kogu, mis on järjestatud kõigis oma ilmutustes maitsekuse, sihitteadvuse ja hoolega, et selles ainult rikastumist saaks olla, midagi aga muuta või teisiti järjestada. See rahvusline vaimustus, mis oma pidukõnelises abstraktsuses meile näis uudisena, seletub alalise rahvuslase tööhoo impulsina. Noorsugu, samuti need vanemad teadusemehed, kes ise võrsunud samavaimulisest noorusest ja kes juba oma aadete kohaselt teostanud palju tõsist kultuuritööd, ise aga ikka veel ei väsi tagasimõjumast endi järealtulijate päale, esines niivõrd ühtlase koguna kui meil harva. Soome üliõpilaskonnad asuvad peaaegu kõik ühise katuse all uues üliõpilasmajas ja nende omavaheline läbikäimine, ülikooliga lähema seotuse tõttu, ei tunne niisuguseid eralduvaid kildkondi kui meie. Kui veel meele tuletada ühe vanema professori lõbusat lauset, et Soome üliõpilased Helsingi ühed rikkamad majaperemehed on, kuna nende „üliõpilastalud“ ärde üürimaksudest tulu toovad, saame aru ka, mil määral neil häämeel ja õhin on kinni hakata igasuguseist kultuurseist

tuleviku Eesti intelligent kodaniku isiku kujunemiseks. Mitte nii palju häid kantselei ametnikke ei ole meil Edustusse tarvis, kui tõsiseid, julgeid suurejoonelisi üliõpilaskonna aatelisi juhte. Ja nii kaua kui need meil ei leidu, seisame oma üliõpilaskonnaga endiselt uduses teadmatuses, kuhu minna ja mis teha. Kõik sarnane väikene omavaheline kaktamine ning tallitsemine, mis iseloomulik me senisele keskkorraldusile ei loo üliõpilaskonnale mingit üldtähtsusega väärtust, ega suuda meid välja viia olevast vaimlisest seisangust.

Kuid kui puuduvad meil need mehed üksikult, kes suudaksid lüüa üliõpilaskonnale ta aatelise pale ning juhtida ta selle paistusel kindlat rada, siis peaksime me ühiselt seda palet omale siiski ülesseada suutma, et purustada jääkatet mille all seni viibind.

Ja siin peavad, nende uute sihte, selle tõsise sisu ja vaimu otsimisele ja läbiviimisele, kõik kaasa tõmmama, eesrinnas muidugi Edustus ja üliõpilaskonna „viva vox“ — Üliõpilasleht. Siis võime loota, et suudame tõusta viimaks sest hauast kuhu sattunud uuele elule ja alata oma käiku võidurikkalt tõsise Eesti rahvusliku intelligentsina, uue, ka kultuuriselt iseseisva ja omapärase Eesti loomiseks.

algatusist ja harrastusist. Tuletame siinkohal meele oma kauaigatsetud üliõpilasmaja ja tunnistame, et selle teostamise mõtegi ikka veel on liig julge mõte.

Õperis ja võõrusreis said ühendatud kultuurasutuste ja muuseumide ülevaatamise kava näol ja nende lõbusate koosviibimiste näol Helsingi Hõimklubi, Karjala seltsi ja üliõpilaskonna edustuse ning Turu Hõimklubi poolt. Ühelt poolt nii siis valmis produkt, maa hiilgesaavutused nagu Atheneum, Rahvamuseum, vabaõhu muuseum Seurasaarel ning Turu kunstimuseum ja lossimuseum; teisalt jälle kihav ja seda kõike kokkukandev akadeemiline elu oma pidulikumas kuues; aga ka argipäeva kuues, kui meele tuletada Helsingi ülikooli raamatukogus viibimist, kus ruumikas lugemissaal viimse asemeni üliõpilastest sissevõetud oli. Haruldane lugemistuba, kõikide töömugavustega ja segamatu vaikusega. Samasugune ainult väheemas mastabis oli ka Turu raamatukogu lugemistoaga. Meie ülikool ei ole sellega võrreldes mitte palju suutnud korraldada kohapäälseks töötamiseks.

Esimene päralejõudmise õhtu vanas üliõpilastalus sõbralikus koosviibimises veedetud, kus tervitusi anti soome edustuse poolt O. Ruthi, meie saadiku Hellati ja R. Janno poolt, oli vast järgmine päev täielikult Helsingi ja ühtlasi Soome paremaga tutvumisele pühendatud. Viibiti ülikoolis ja Kirjanduse seltsis, kus viimases prof. K. Krohn eestlastele kallid eesti rahvalaule ja vanavara kogusid, umbes 60 piiblipaksu köidet väikeses salajamas toakeses alal hoiab. Vana professor rõõmustas südamlikult tulijaist ja tervitas neid kui tulevase nende nüüd veel tema juures hoiul olevate eesti rahva varanduste läbitöötajaid ja uurijaid. Nii paljud magistri ja doktori tööd, avaldas ta lootust, peavad säält võrsuma, sest selleks on kogutud materjaali küllalt kui küllalt.

Jätkus käik Seurasaare vabaõhu muuseumi, mis asutatud alles 1909 a., kuhu koondatud ja üle veetud hulga vanemaid soome majaehitusi nende sissesäädetega ning kõrvalehitustega, jahi ning sõuderistadega, samuti 16 a. s. põlvneven kirik Turu lähedusest, lõpuks majakene, milles Soome suurvaim, kirjanik Kivi viimasel elujärgul oli töötanud. Kogu soome sisemaa asundus oli sellel kaljusel rannakohal rekonstrueeritud ja esitatud, pakkudes esimest korda Soomes viibijatele häa tutvustuse Soome looduse enesegagi.

Samal päeval pandi ka Eestis langenud soome vabatahtlike haaale suur loorberipärg, kinnituseks unustamatust mälestusest.

Järgmisel päeval sai lugupeetud professor Tallgren aega tutvustada õpereislasi Soome suurejoonelise rahvamuseumiga, viies läbi kõik toad täis rahvuslist vanavara ja andes lühidaid seletusi. Eesti osakond on nüüd Tartus sama joont meie maaala kohta edasi arendamas. Soome muuseumi järjestus, kus vaatleja toast tuppa kõik ajajärgud eelajaloolisest alates läbi käib, sai olla rikkalikum põhjamaal ja ülevaatlik.

Sama päeva õhtul sõideti suure ja kogu tee kestva lustiga Turu noorele ülikoolile võõrsile, kellega Hõimklubi juba ammu sõbrutsenud esialgul küll „ilma silma nägemata ja käe andmata“. Turu tundus otse teise Tartuna, väike Aurajõgi ja omapärane toomkirik, puhas ja roheline linn,

endine Soome päälinn ja põline haridusekodu. Noore Soome ülikooli (105 üliõpilase, kahe fakulteediga) omavaheline elu ja läbisaamine täitsa veel alles perekondlikult ühtlane. Kaunimaks koosviibimiseks kujunes seetõttu bankett ülikoolis, kus lõpuks (meie ülikoolielule üllatuseks) tantsud ja rahvamäng ning laulud lõppeda ei tahtnud. Kogu Turus viibimise päeva, millel tutvuneti ülikooli suure raamatukoguga, mis üsna lühikese ajaga peaaesjalikult annetuste kaudu ligi 125 tuhandeliseks paisunud, samuti kunstimuseumi ja vana lossiga, ei jätnud huvireisijad maha see koduse tunne. Juhtus, et teatris just etendati soome tuntumat rahvatükki „Pastori Jussilaist“, õhtul kontsert tuntud laulja pr. Uimonen'i poolt soome omapäraste rahvalaulude ja rahvalikumate kompositsioonide esitusega, samuti lustlik koosviibimine kontserdil Sappalinn kohvikus, ning asu mine rikkamais Turu sõbralikkudes perekondades, tegi seda, et Turu näitas oma kõige sõbralikumast ja tõsisoomelisemast elevust, millega võõrutsejaid sissepühitseti tujusse, kus vastastikune vaimust osasaamine oma tippudes käis. Ärasõit kujunes sama elavaks lustiks kui päraletulek.

Veel viibiti päeva Helsingis, kus ainult pilgu heita suudeti Atheneumisse, mida õieti õhtuni vaadelda oleks tahtnud, omavahelised väiksemad koosviibimised, minister Hellati poolt võõrustamine Korrikaares, soome maaala elajateriigi vaatlemise järele ning lõpuks lahkumiseõhtu politehnikumi üliõpilaste majas akadeemilise Karjala seltsi ning Hels. hõimklubi pool, kus kõnede rohkus ja teravmeelsus sai üle viisakast tervitavusest ning kandus avameelseteks mõtetevahetuseks vastastikuste ülesannete ning vastastikuste püüete selgitamises. Siin saadi otsekoheselt rääkida kahe sugurahva soovidest ning puudustest.

Kui järgmisel hommikul laev seltskonda jälle ära tahtis viia oldi palju nähtud (lühikese ajaga küll ainult pilguga riivatult), mis aga iga oma osaga mõjunud oli; oldi väsinud rikkalikust saagist, aga kõige paremini seotud oma lahetaguste kaasvõitlejatega. Temperamendi vahe võis olla tunda, oli aga tunda ka suur teoskendalemise võime säälpool, iseteadvus, oma rahva armastus ja selle tagajärjel palju tervet ja võimsalt mõjuvat kultuuri. On räägitud, et meil on palju õppida Soomest. Kindlasti: Seurasaare, Rahvamuseum, Atheneum ja kõik teadused ja teaduseharud, mis puudutavad rahvuskultuuri. Millega seda on saadud? Selle vaimustusega, mis avaldus kõnedes: vanas üliõpilastalus põhjois-põhjolais osakonnas, politteekarite majas, Turu ülikoolis, ja igas tõsises soomlases. Täname!

Üks kaasareisijaist.

„Mõtteid valmivast intelligentsist“.

On ilmund „Odamehe“ kirjastusel tähelepanuväärt raamat üliõpilaskonna küsimuste üle ja üldise tema hinge laadi selgitamise sihtlusega „Mõtteid valmivast intelligentsist“. Raamat on maitsekalt väljaantud, 182 leheküljeline. Hind — 250 marka. Üliõpilastele otsekohe kirjastusest tellides või „Odamehe“ ärist ostes maksab raamat 200 marka, lepingu põhjal toimetajatega. Järgmises üliõpilaslehes saame avaldada artiklid, mis seda koguteost tema ülestõstet küsimustes hindavad ning arvustavad.

Annikund

Ja mis seal sees lugeda.

Ma olen oma lühikese eluea jooksul nii mõndagi paksukaustalist ja tõsiraskesisulist raamatut pidand Tartu kõrgemia kooli peal läbi lugema, kuid kunagi pole ma läbiloetu vastu sarnast aukartust tundnud, ega pole ka kunagi mu südameasjad nii tõsihårdusest niisked olnud, — kui ma selle ilusapaberlise ja adovabeliku noorussünge kaaneehitusega raamatu (läbi) lugenuna kõrvale panin.

„Mõtteid valmiavast intelligentsist“ on selle raamatu nimi. Ja võtke minu pühalikkust siin otsekohele, kui ütlen, et see peenekoeline raamat on auks ja ehteks mitte ükski meie tudengkonnale, vaid terve Eesti rahvale, ja veel enam — kogu meie hõimrahva perele, sest juba „Helsingin Sanomat“ on sellest kirjutand ja tunnistan, et Eesti ülikoolilased siiski ei prassi ainult ja ei hävita põrguvee quantume, vaid et siin kõrgeid ideed on liikumas, et siin rahva paremaid poegi kasvamas on, kellel tõsioluline siht kui päikse rasvaküünal silme ees, kes on valmis kui sõjakangelased võitluses rahva kultuuri nimel võitma või langema. Ja „Veljesto“ ümber on aupaiste ja ta võib oma neitsilikku ning mehelikku olemist kroonida loorberpärjaga, käia mööda kodumaa lakkavaid põlde ja lilletatud aase, ning kõik kummarduvad tema ees, talumees võtab oma mütsi oma hõbevalgeilt juustelt, külakoolmeister haarab prillid pihku ja ütleb: „Laske maani teie patused ja tühised, sõidab Eesti tõsisemate poegade kirjavanker!“

Praegusel ajal ei ole ju raske enam artikleid kirjutada — kirjutab mõni tudeng ju raamatuidki (kui ei usu, võin kohe näitusi tuua) — ja võib isegi tõsidusest nõretavate kirjutustega hakkama saada, kuid käesoleva raamatuga on lugu hoopis teine, sest siin on toodud ette terve uuestsünnitatava Eesti üliõpilaskonna raudne ja tulevikuküllane ideoloogia ja mis peasi — siin on kirjutand esimese artikli August Anni (ilmub varsti eriraamatuna, ta on selleks pikk küll), teise — August Anni, kolmandama — August Anni, neljandama küll mitte enam August Anni, kuid selle eest Julius Mägiste, viiendama Harry Moora ja alles kuuendama Alfred Koort. Võime siis lühidalt öelda — see raamat on annikunna (siin tõega ei kirjutaks -konna) suure tudenglise misjoni töö suur saavutus ja juba see üks määrab ära minu innulise harduse ja alistuse.

Agaga mitte ükski see — kuigi sellestki oleks küll ja saaks küllaldaselt paks raamat — kõigile lisaks on kogutud raamatu lõppu meie paremate tudengkonna tundjate, nagu hra Baueri (kahju hra Sauerist!) Raudkeppi, Reebeni, Jansi, prof. Wigeti, prof. Kjellini, Lundgreni j. t. arvamiste ekstrakt meie akadeemilise pere üle ja pandud sinna ähvardustulena loitma. Prof. Paldrock kirjutab küll õige vähe (ta arvamised selle eest on küll muidu tuttavad), agaga selle asemel kirjutab prof. Kjellin mitu lehekülge, on tema ju kauemat aega meie Eesti üliõpilasperes liikund, igakülgselt valitsevat elu tundma õppind ja võime sellepärast tema ja teiste sarnaste sõnu täie teadvusega uskuda. Ja prof. Cederberg ütleb kui karistusjumal selle saatusliku lause omad viiendamas peatükis: ära joo valget viina! Üldse on see osa raamatust väga stiilne ja ühtlane, annab üliselget

tunnistust meie valmind intelligentsi arusaamisest valmiva intelligentsi suhtes ja meie valmind intelligentsi kõrgest ebapankrottilisest vaimlisest tasapinnast. Selleks on ju ka see „Veljesto“ ankeet nii ülikohaselt ja nagu seda ebapankrotlikkust väljakutsuvalt kokku seatud!

Ma olin pisarateni kurb, kui lugesin neist artiklitest — ma pean selle, kui raamatu kandvama osa juurde kõigi jõupingutuste peale vaatamata tagasi pöörama — missugused meie praegused Eesti maarahva maasool ja tuleviku lootus — studendid — oma olemuselt tõepoolest on. Elu ülevoolav käsitlus, kergemeelsus, närusus, väiklus, mitte üks tonks soomemeelsust, elusihidest arusaamise puudus, leigus, loidus, isiklik kasuahnitsemise püüe, rahvalikkuse nurkaviskamine, rumalus, tühmus, isiklik lõbutsemine, mittemidagitegemine, looderdus ja — mis meile peatselt traagilikkude kõngemist ette kuulutab — alkoholi jõgedes uppumine, määratute quantumite äratarvitamine, üks suurem Tartu üliõpilasselts (seda nimetatakse iga uue „absatsi“ alguses) olla kõige tõelikkuse põhjal aastas 2 pudelit õlut liikme kohta ära joonud, (otse kõige loomalikumal kombel „ära joonud“). Ma ei ole sentimentaalne, agaga mind valdas kõige koledam õudsus, juuksed tõusid minu korralikus frisuuris püsti, kui tulitikut, silmaripsmed värisid agoonilistes tõmmetes ja hinge täitsid valulikkuse torkavad värinad: mis saab nii Eesti rahvast, meie õnnetus 700-aastas orjaikkas vaevlind õnnetu saatuslapse tulevikust?

Agaga kiirgahtas siiski päike minu silme ees, meil on siiski üks lõokrühm olemas, kellel jõudu ja võimu võimsais käsivartes maha raputada seda korruptsiooni, hävitada selle kuradliku lohe, see on see annikund, kes on moodustand murdmata võitlusfronti oma artiklites esineva teooria järele: „Veljesto“. Seal istuvad nad koos, pead täis tõsisest aatellikkusest, puhtast elurõõmusest lokkavad väljendatud sõnad ainult tõsimeelsuse järele seatud, kõigil kindel tahe ja usk oma jõu ja rahva tuleviku sisse. Ei ole seal väiklust ega meie praegustes üliõpilaskorraldusorganisatsioonides valitsevat mada, kõik liikmed on üheõiguslikud, ei ole keegi alam ega ülem, ei ole mingit väiklast sõelumist ega arvustuslikku nooreliikme „pärisliikmeks“ västuvõtmist. Demokraatlikkus, vabameelsus ja iga üksiku isiku indiviiduumi vaba arenemisvõimalus! Hukatusse viiv lõbutsemistung on juurteni väljakistud, ei tarvitata liikmete keskel seda maosemnest võrsund joovastusmürki, ainult tõsine lõbu ja meelelahutus on teatavates kindlates piirides lubatud, igasuguste noore tammelise tervise rikkivate naudingute nagu tantsu jne. tarvitamine on kõvasti keelatud, või kui vahest tantsitaksegi näituseks, siis seda ainult värske noorusrõõmu raamides, mitte kunagi keskööni või üle selle, hommikuni — ainult õudusvärinatega võiks sihukese võimaluse peale mõelda!

Ja meie matame maha oma siinamaalse elulustiliku tudengiolemise, oma noorusliku vallatuse, kasvatame habemed lõua ja vurrud nina alla, paneme prillid, silmele, hoiame näol kogu aeg sügavatraagilise ilme, käime pikkamisi ja tõsiselt, seome küürud selga ja ei astu kunagi Rütli uulitsale — sest niisugune peab tuleviku üliõpilane olema, ainult nii võib ta tõõd teha enda ja rahva kasuks, ainult nii valmib temast elujõulik intelligents! Peasi kui inimene tõsise näo teeb ja suurtest mõttest räägib ning kirjutab —

siis teeb tema juba rahvuskultuurilist tööd. Iga õlleklaas ja kergemeelsem lõbusõna hävitab meie töövõime ja purustab rahva tulevikku!

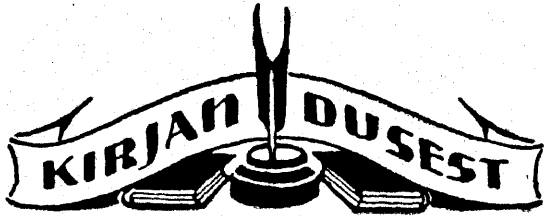
Ja läbi vettind sellest prohvetlikust sõnadepliksest otsustasin ma oma hinge poolest uuestsündida tõsiseks tulevikku üliõpilaseks. Läksin selsse suuremasse seltsi, virutasin oma nina eest laualt tühja õllepudeli hirmsa sajatusega nurka tuhandeks killuks — sure seal, sa kuradlik seeme! — ja jäin käsirinnukile istuma, vaikselt hardumuses, südames näpitsev valulikkus ja hinges suure tulevikuaadete kõditus. Ma olin siiski natuke kurb ja istusin kui nukrus-sammas.

Äkki muigatasin kelmikalt ja tuli sätendas mu silmis. Ah need aated on kõik ju nii väga kenad, — aga ärme sellepärast elu ennast ära unustagem, seda elu, mis meie ükskord elame ja milles meie nooruskevadpäivi ainult ükskord pühitseme. Ärme lõikame omi kuldseid lokke maha! Teeme tööd ja oleme sellejuures mitmekülgsed, oleme lõbusad ka!

Ja ma tegin väiksed õlled sellepeale. Ma oleks ka August Annile pakkund, aga tema kirjutab Soome küsimusest ja ei olnud parajasti aega.

Seda raamatut soovitan ma aga kõigile tudengitele lugeda. On lõbus ja kena raamat. Carl Sarap tänab ka lugemise eest.

Ants Sopi.

J. H. Teinman-Taloma „Igavene elu“. „Kõik on sihitud selleks, et edasi anda elu, et elada ja mitte täiesti kaduda. . . elada igavesti oma järeltulevas põlves, ajast aega . . . lõpmatuseni, igavesest ajast igavesti.

Ainult elada, elada igavesti — see teadmine annab elule mõtte“.

(Tööst).

See on teose idee, suur elada tahe, millest läbistut kõik elav ja mis kannab kustumatu elujanu üle õnnetusist, kannatusist ja läbi takistusist. See on looduse ürgjõud, sund. See on elu mõte, on tõeline igavene elu, mitte mõni ustafine spekulatsioon.

Tahe elada meeltega uueks eluks, sest et elu on kõigi keskpunkt. Väljaspool seda asub tühjus ja õudsus. Nii siis elujaatav ja elujanunev, sest et äluks looduse ürgkirg.

Nagu teada, valmis see teos Soomes sanatooriumis juba tiisikusehaigena.

Võime aimata, et sääl taandumise ja surma väravail seda tugevamalt kõnelesid elukired nagu etteaimates, et kõik jääb sooviks, jääb ainult järellooks kõigile muile, mitte enesele.

Elukutselt arst käsitab ta elu selle realistsemas abitus, väljakooides selle skeleti. Kohati masendav tõe-

lisusega, üleni läbiimbunud järelsurma meeleolust, kuid lõpuks siiski üle kannatustest haudade optimistlik.

Sisu: Maakonna arst Ooman on kaotand vast elule küpsend poja — arsti.

Vanemaile see kaotus liig raske. Ainus neile veel kasvandik Liisi. Sellegi viib enese juure pastor, leides et kadunu korralikult lauakirikus polnud käind, täites seega Liisi kadund emna soovi, et laps kristliku kasvatuse saaks.

Jäävad kaks vanakest üksi tühjusse, kellede elul pole enam mõtet, pole edasi elu.

Ag a veel ärkab igavese elu lootus. Poeg oli ju paar kuud abielus. Ehk annab mini nende elule tagasi mõtte.

Üksikuna võõraste seas järelsurma meelsusest lämbuvas majas kohtab mini — Elma oma endise sõbra Jägalaga, kes oli ka mehe sõbraks. See toob tagasi ihaleva ja raske mineviku sama raskesse olevikku. Ja silmapilgu meele-tusel soovides, et vanakeste ootus täituks, viib ta Jägala öösel enese magadistuppa.

Vana Oomann on andund kärsitult tööle, uurides rahva aastasadade jooksul tekkind arstiteadust. Ametikohustused jäävad täitmata ja kohapäale määratakse abiks uus arst.

Ent igavese elu kujutus omab igapäevaga reaalsema kuju. Milliselt aga kannatab mini, teades, et sellega ühes on suur pettus.

Saladuse avaldab pastor, mis on rabav. Vana Oomann kaob enese tuppa, süütab põlema oma uurimused ja sureb.

Järgneb epiloošina viimane vaatus, kujutuses ilma-kodaniku sünni kaasaskäivaid valusid.

„Miks peavad inimesed nii palju kannatama?“ küsib autor.

Kuid üks inimkutsikas on rohkem. Ta elab. Ja siin selgub aega tagasi arvates, et siiski jääb Oomann edasi elama uues elus.

Nii üldiselt teoses igavese elu idee kõik, mis läbi-põimitud tiheda tegevustikuga. On loomulik, et töö esik-teosena nõrkusi osutab, milledest ülesaadaks järgmistel katsetustel.

On tähendatud, et kompositsioon küllalt teatri tehniliste nõuetega ei sobi, sest tõeliselt lõpeb draama neljanda vaatusega, kuna viies liig lühike ehk ülelignegi. Kuid draama võib hääks kirjandusliseks tooteks jääda, ilma et ta näitelavale üldse kõlbaks.

Siin on aga viies vaatus autori idee teostusel parata-matu vajalik. Neljanda vaatusega lõpeb ja lahendub tege-vustikku kandev intriig. Kuid ühes sellega variseks ka igavese elu idee. Elu jääks autori kujutlusel mõttetü rabe-lemiseks. Viies vaatus annab tagasi optimisimi, usu ja igavese elu.

Üksikuist kohtest tundub nõrgana stseen Jägala ja Elma vahel, kus esimesel kohtamisel liig suuri üleminekuid tehakse ja seda võrdlemisi liig kiirelt, mõne lehekülje pik-kusel. Ses on kadunule järeleina, koh e ühesti ärkavaid tundeid minevikust ja vanakeste ootuse täitumiseks liig kergelt kujutatud naise ennastsalgamine, vast isegi ohvër-damine.

Üldse on tegetased liig skeemid, mitte inimlikas ja veres. Nende tegevuse kandejõuks on ideed, liig palju targutavat.

Kuid teos on püsind rahuloldavalt näitelaval ja on omand seega koha meie näitekirjanduses kui ka draama ajaloos.

J. Teinman polnud end leidnud kirjanikuna. Ülevama kujuna esitas ta end isikuna — inimesena tõeliselt kultuur-sena. Kirjandus oli miski enesetäienemise kõrvalharrastus, mis ei sisendand kunstilisi probleeme, ei isikulisi proteste ümbrusele, ega sundind teda pagema enesesse, mis varju-kohtadest kõige põletavam.

Julgustudes A. Kitzberg'i häast vastukõlast ta käsi- kirjas teose kohta, esitab T. selle avalikusele, kuigi varju- nime all.

Vast nüüd olid eeldused kõige soodsamad, et pääseda leidma ennast, mis viib üksikuna üle aja ja ümber hulkade päade.

Teose lõpulehekülgedel teeb autor tabava tähenduse mele liigkiirelt esile tõusnud haritlaskonna kohta, kus tehakse üleloomulikke jõupingutusi kõrgustippu saabumiseks ja kus siis ka ohvrid igasugused möödapääsematud :

„Isa-isa oli vilets moonakas, võttis naise ilma, et oleks olnud lauda, millelt süüa. Oli ainult süng- ja söödi sülest. Ja pojapoeg tahab käia frakis ja lakk-kingis. See on liig suur hüpe, need ei jää loodusest karistamata. Meie sõber, kellest võib olla oleks tulnud mees peajagu pikem teistest suri. Vahest oleksime pidand jääma kõik maale, lähemale pinnale, kust me pärit.

Ei, laskem elu käia, nagu ta käib.“

Sama murrangute õiena on Elma, mingi „Isamaa õil- mete“ tüüp, kõige lähemast ümbrusest.

Lõpetades keskkooli, satub ta ellu, kus kõik on luba- tud, millel puuduvad kõik tavalised arusaamised ja kus maksmas ilunõue ja hüüdsõna: igauhele ja kõigile.

Agas kainestus tuli, leides, et raiskad oma etuküllust ilma kellegi tähelepanemata ja hindamata.

Et sellest pääseda, läheb ta mehele. Tuli keegi, kes ei nõudnud armastust. Ta võttis nagu oli. Ja võib olla ehk oleks see abielu viimati armastuseni jõudnud

Kas pole õudne! On ära kulutatud paremad päevad, on ära raisatud elumahlad — tõelises elus enesele ja kaas- rändajal pole enam tundeid, pole midagi.

See on reaalsus, mis väljaspool igasugu romantikat. See on äri eluga, enese ihu ja hingega, et edasi elada võida. Siin määrab valiku karjäär, ainealine seisukord, silmi- pettev hiilgus ja auahnuse kõdi.

Tõsi, need sääl maa ligi on puhtamad südamest, sest nende elu ei talla ühteist nii palju. Selleks on neil võim- alusi vähem.

Leheküljel 21 kõneleb autor nii hurmavalt mainitud sümboolseist esimesist kevadelillist „mis ei läbe oodata paremaid aegu, vaid võidavad esimestena talveune... neis peitub esimene looduse eluvõim... varajane janu elu ja õne järele. Tihti liig varajane... Nad saavad tunda kevadise looduse karmust, kuid nende osaks langeb õnn olla esimese kevadõnne taotlejad ja andjad... ning õnn — tunda varajast elamise ja olemise joovastust...“

Isiikk tutvus kestis meie vahel neli päeva. Seitsisin teda vaatama mineva kaasvõitlejaga. Maarjamõisa haige- maja suur ja valge õhupoolne tuba pakkus nii vähe etu-

rõõmu. Tuul vingus kõige aeg akende taga. Päike helgi- tas läbi ruutude kohati põrandat. Oli sees õige vilu.

Kartes haigust edasi anda, vabandas ta, et kätt ei saa ulatada. Kõne hargnes, vahele rohkem vaikides. Iga sõna nõudis haigelt nähtavasti jõupingutusi. Kõneldi kõigist päevakajaliselt, arutati soome-estis keelseid oskussõnu pool- oleva tõlke jaoks. Ta ees laual virn ajalehti, teisel pudel veini õunte kastikesega. Kõik olid veel toored.

Rind kiikus, nagu see kopsuhaigete juures harilik. Parem pale lõkendas ime punaroosalt, vist oli ta selle pääl lamand.

Veel pesis elu kõdunevas kooses, mis alalhoidnud üldjooni: lai otsasine, ülespoole juuksed, nina tuntavalt kongis, kael venind nii pikaks, kuid silmad elasid. Pruun- nikas läikes rändasid nad aeglaselt ringi. Ta soovis näha „Loomingut“. Lubasin paari päeva pärast kaaslase kaudu saata viimase numbri. Kuid unustasin ja siis oli juba hilja.

Jäädes enne magama, tuli une ajal surm nagu teades, et raske on inimest noorena elust lahutada, et valusalt kus- tub elujanu, et raske on selgemõistuse viimsete silmapilkude äranägemine, teadmine, et kõik muutub nüüd uneks, et nüüd lämbuvad mõtted, ilma kellegi leidmata.

Viibisin ka puusärki panekul. Üleni ilustatud valgete ja punaste lilliga — leidsin, et kunagi pole õied nii ilusad, kui nendega peita inimlaip, mis elus alles esimesi pungi avades närbus.

J. Pert.

Eesti keele grammatika. Oskar Loo- rits. Oda- mees (Carl Sarap) Tartu MCM XXIII. XII. + 175 lk. Hind 250 mk.

Laialt üle Eesti kuulduneb ohet: eesti „grammatika- kirjutajate leegion“ on taas lisandund yhe uue aiva värsk- e nime võrra. Ning kitsamad, ylalmainit uue grammatika autorit tundvad ringid imestavad ja kahetsevad, et selle noore mehe saatus on olnud nii karm ja on toond tema tegeliku eestikeelitsejate, koguni veel sõimat ja siunat grammatikakirjutajate ridadesse. Ja otsast otsani oledki täis Naatsareti-eelarvamusi ja umbusku, võttes kätte tolle uhiuue — „Odamehe“ hoolitsusel, tõsi küll, maitseka väli- muse ja kaustaga — kollakaanelise raamatu.

Ent ju esimestel lehekülgedel jätvavad sind kõrval- mõjud, loed — ka kui polegi ametlik keele õppija ega õpetaja, vaid muidu kultuurinimesena oma kirjakeelest huvitet — huvi ja andumusega. Leiad, et autor on oma ülesande võtnud tõsiselt, muutud isegi tõsiseks, ning sind valdab iha teatada sest meie raamatuilma uudisest kaasvõitle- jalegi, neidki õhutada teda lugema, astuma tollesse labora- tooriumi, kus see meie keele-„keemik“ on näostõhetavama seisnud vaeva säästmata kirjakeele sulatusahju suul.

Praegu võistlevate paralleelkujude esitamise ja hinda- mise, murdelikkuste ja vigade paljastamise ning kultuur- kirjakeelele kõlbulikkude keelevormide systematiseerimise ütleb autor saatesõnas teinrvat endale ülesandeks: „meie kirjakeele lõpuliikuna normeerijana esitetav käsiraamat ei julge veel mitte esineda“. Niisugusena pole see gram- matika määrat kooli kursiraamatuks (mida ta ei saagi olla mõne oma praegu veel üldtunnustamata seisukoha tõttu) niipalju kui õpetajaile endile ja üldse haritlaskonnale orien- teerumisvahendiks praeguses keelerägastikus. Sellepärast aga võidakse siin ka kategoorilisemalt asuda oma motto

„enam systeemi meie keelde, enam yhtlust ja järjekindlust!“ teostamiseks; see omakorda tingibki käesoleva grammatika paratamatu revolutsioonilisemuse koolitsensuuriga piirat eelkäijatega võrreldes. Erapooletult kaine otstarbekohasusmõõdupuuga kõigepäält tahetakse astuda siin meie kirjakeeles vaidlusaluste uuendustetpanekutegi hindamisele ja esitatakse systeemselt, meie ilukirjanduse paremiku kategooriliselt nõutavad esimest korda täisõiguslikkude grammatika-kodanikkudena. Sympaatiatunne keelekultuurilise keeleuendusliikumise kohta yhes, kriitika teises käes sammutakse siin pimedaid objektiivsuse-taotluse teid ja katsutakse yles säada praegusele normile ikkagi võimalikult ligiseisev „kultuurkirjakeele“ ideaal. Lappides praegust ametlikku kirjakeelt — see vist kyll vihastab, kui näeb, et teda mõnel pool ei peetagi veel tolleks täiuslikuks, kymneid korde rõhutat kultuur-, kultuuriliseks kirjakeeleks! — enamtunnustet, otstarbe- ja systeemikohasusele vastavate seniste uuendustetpanekutega ja mõne ara omagi soovitusega liginetakse sellele eesmärgile. Mõõndeski, et selles grammatikas vähemalt tõsiselt on pyyt ohverdada oma pisikesed harjumused“ ja „loobuda väiklasist eelarvamisist“. Tarvitseb ainult pyyda sinnapoole meilgi, lugijail, ja ju lyhenebki meie kirjakeele pikaleveniva muhenemisjargu seedimisrikete aeg ning oleme varsti väljas Ühise Kultuurkirjakeele saarel.

Kuid kõigepäält huvitab meid O. L. grammatikas Kultuurkirjakeel ise, ja me vaatame, kuidas ta suhtub meie ametlikele ja uuenduslikele normele ja yldse riialustele kysimustele ning mis on temas uut.

Meie keeleuendusliikumise ylessaet, seni yldiselt „läbilöömata“ ettepanekuist on nimetamisväärilised järgmised, mis autori soovitusel praegu nendega võistlevad ametlikud normid peaksid tõrjuma resp. jousse astuma:

1) ortograafiline uuendus y pro ü (§ 8), mille põhjendamiseks polegi tarvis loogilisemat kui et „kultuuriline eesti kirjakeel tarvitab ladina kirja, järelikult ka rahvusvaheliselt v ja y (mitte saksapäraselt w ega ü); oleme autoriga nõus, et siin on tegu puhtkultuurilise kysimusega ja ootame pikisilmi aega, mil laiemad, mõõduandvad ringid hakkavad mõistma selle lahendamise tarvet;

2) erandita kõikide kaashäälikute kahendamise lubamine illatiives nagu rahha, sõnna, merre, kivvi jne. (§ 100), mille põhimõtteliseks läbimekuks meil niikuinii praegu ju kirjakeeles on palju eeldusi; selle isenesestmõistetavuse kõrval on aga tublisti kahtlane selle kahenduse laiendamine kaasrõhulisse järgsilpi juhtumusil nagu ilusamma, igatsevva, õpetajja (§ 102), kuna põalegi õnnetu on selle alus, võrdlus inimesse tyybiga (haploogiline !);

3) kuna ideaalkirjakeel pole saavutatav hädatarviliku superlatiivi väljendamise võimaluseta, on mõistetav, et siin see on tunnustet ja yhtlasi on ant täpsestet superlatiivimoodustamise reeglid (visaim, kindlaim, hapuim, kalleim, vanim, kurvim, suurim, uuim jne. komparatiivi alusel, § 144);

4) eelmisele analoogiline lugu on ka -nd- lõplise partitsiibiga, mis ootusele vastavalt määrataksegi tarvitetavaks tyve vokaali järele, kuna konsonandi

järele jääks endiselt -nud (jäänd, kysind — mõistnud, olnud jne. § 186),

5) ja -tet pro tatud, -teta kse, -teti, -teta ma kysimusega; nende vormide hyveid autor ei saa ega taha salata ja tarvitab neid ise, kuid näeks asja teravuse pärast häämeelega, et vanem põlv „kuni surmani“ tarvitaks ametlikke, vastapidist tendentsi takistamata; isegi äärmiselt järjekindla -d, -t lõplise passiivi partitsiibi soovitamisest (saad(ud) tood(ud), makst(ud) jne. § § 188—190) ei kõhkuta tagasi, kuigi surnuks ei vaigita selle pahesid; kysimus on iseenesest yks arimaid, kus autor tagasi surub oma normeerimistungi tugevasti;

6) kui võtta veel arvesse mõnede seni visalt läbilöönd uuenduslikkude suffiksitate tunnustamist ja laiaulatuslikumale tarvitusele võtu soovitamist (-skelema § 290; verbi momentaansuffiks -htama, -htelema; -ldi; -tar § 285), siis lõpebki selles uues grammatikas õigustet vormiliste keeleuenduslikkude momentide nimestik. Et autor ainult hädatarvilikke ja systeemi sobivaid reformnõudeid on töötand, näitab seegi, et palju pikem on mittesoovitavaiks tunnustet vastavate uuendustetpanekute rida, mille vastuvõtt tähendaks kahju järjekindluspõhimõttele ja tooks kahjuliku traditsioonimurru. Niisuguste hyljatute hulka kuuluvad: paljuse omastava tyyp paremi, tulisi jne. (§ 81); -n inessiiv (§ 183), ka verbes (juuen jne.); -lle allatiiv (§ 106), kuna seda määrav kõrvalrõhk pole miski absoluutne väärtus (§ 15); lõunaeestiline -i, -u-tyvede I infinitiivi tyyp õppi, uppu jne.; i-minevik (mõtlin, kauplite, värisid, kirjuti jne. § 73) millele siiski autor mingipärast tunneb kaasa ja mille maksvusele pääsu mitmesilbiseis verbides, isegi ainsuse 3. isikus, sooviks näha, kuigi isegi ei usu tarvitada; lõppkaduline, -i:line tegijasõna (armastai, luuletai § 194), kuigi seda (viisakuse pärast) kiidetakse; uuenduslik suffiksitel, mis kuulutetakse ebaproduktiivsetena sündinuks (vrd. kujutelm jm. yksikud, § 260); mitmuse omastava tüübid keelde, meelde (pro keelte, meelte) ja võtinde liigende jne.

Mis puutub autori suhet senistele lauseõpilistele uuendustele, siis käib ta siin oma konspektiivses lauseõpiesituses (milles muide on kasutat osalt allikana peatselt ilmuvat prof. Kettuse eesti lauseõpetust käsitatvat teost) nende syvendamise ja systematiseerimise, meie kirjakeele paratamatut tervendamise teed. Mainitagu, et eriti rõhutat ja näidetega valgustet on siin:

1) partsiaalse (osalise) subjekti ja predikaadi täite väljendamisvõimaluse tarvet (päälkirjuskil nagu: mälestusi, muljeid jne. § 311; tyyp: nemad on yhe nurga mehi § 318) jne.;

2) täis- ja osaobjekti, muuseas eriti nominaativikujulise I:st infinitiivist rippuva objekti kindlaist piiridest kinnipidamist;

3) -nd, -nud partitsiibiga lyhendet lausete tarvitamist (koju tulnud, leidsin kirja eest; vainlane lähenend, sõjavägi taganes jne. § 331) paralleelselt seni ehk vähe enam tunt II (-es, -tes, -des) infinitiiviga lyhendetuile (vainlase lähenedes sõjavägi taganes jne.);

4) atributiivse essiivi ja terminatiivi (saava ja rajava käände, -na, -ni) kongruerimist teat, kahjuks liig ebamääraseil ja meelvaldseil selgustnõudvail

juhuseil (näit. ta on tunt meie parimana kirjanduse arvustajana), kuigi on loobut mõnelt poolt esitet järjekindla kongruentsi nõudmisest;

5) traditsionaalset sõda postpositsioonide (pääle yle jt.) liigtarvitamise ning saksapärase lausekorra vastu, milles pääabinõudeks oleks liigest konjunktsioonide-tarvitamisest hoidumine kõrvallauseis (§ 355), verbi ettepoolenihtamine lauseis jm.; viimaks mainit tendents ehk tarvitseks siiski yksikasjalisemat põhjendamist ja arendamist.

Muis kirjakeele välisvormilisis kõikusis, mis on esile tulnud yhenduse keeleuendusega või muul teel ja millede toetajaringid ei sattu nii kindlasti alati kahe vastaka leeri, uuenduslaste ja alalhoidlaste omadega, on autori sympathya

1) ää tarvitamise poolt sõnus hää, pää jne. (§ 11, mrk. 1), kuigi ta eitab selle ja taoliste kysimuste olulikkust;

2) ai (pro ae) diftongi poolt n, d ees sõnus aid, lain, vainlane jne. (§ 11, mrk. 2);

3) kirjatäheliselt vaheldumatu rs (pro rss:rs) märsida — marsin, pörsas — pörsad tybis erandite vähenemisest otstarbel (§ 20, mrk.);

4) mitmuse omastavakujude võtite, liigete poolt, kuna jällegi sellega võistlev võtmete, liigete kahjustaks järjekindlust (§ 62);

5) ainsuse partitiivikujude vaagent, numbert, vaikist jne. poolt ylipikavätelisis 2-silbilisiks lyhendund noomeneis (§ 73), pikaväteliste tytart, kannelt eeskujul, kuigi praegu tarvitavam on vaagnat, numbrit, vaikset tyyp; vastavalt oleks mitmuse osastavgi: vaagente, numberte, vaikiste, nagu tytarte¹⁾ jne;

6) yht, kaht, reht partitiivide poolt, kuna ju yhte jne. ongi ilmselti illatiivid.

(Järgneb.)

Vanemuine keeldunud „Üliõpilaslehele“ priipiletit andmast.

Et mineval semestril toimetusel tarvitada oli „Vanemuise“ etendustele prii läbikäik, siis pöörasime järelepärimisega ka käesoleva hooaja algul, kas ka sel poolaastal meile tehakse sama soodustus.

Lubati, kuid planketid olla trükis. Uutel järelepärimistel leiti aina uusi takistusi, selle asemel, et avalik olla. Tundus meile eriti piinlikuna, nagu teeks sellega Vanemuine „Üliõpilaslehele“ suure hääteo, mida peab nagu välja manguma.

Et teatril eensele arvustus mingisugunegi ilma tähtsuset pole — vastupidiselt, just kriitika abil on näitlejail palju kergem endid leida, et lavastuse ja eeskava valikul arvustajal väga palju üteld on, selle juures ei kahtle keegi.

Kuid siia juure lõpuks teatri asjaajaja avalikkus, mis otse üllatav ja mis iseloomustab küllalt õhkkonda, kus „Vanemuine“ kui avalik kultuurasutus praegu viibib: „teie ei reklaameeri...“ Olime olnud liiga avalikud mineval semestril.

Meie arvamise järele on kaks ise asja, kriitika ja reklaam. Oleme juhtinud oma veergudel tähelepanu selle pääle, et „Vanemuisele“ reklaami kriitika asemel tehtakse mis jätab teatri ummikusse, viib degenererumisele.

Kuid et seda „Vanemuine“ ise priipiletitega sihitleb, seda ei suutnud me ennem uskuda.

1) See võetakse praeguse normina, õeldakse mõnd (§ 79) tarvitavat tytarde, kannelde kaju; viimane on siiski küll õige laialt tarvitusel.

Vanemuine.

Hooaja avamisel A. Kitzberg'i „Tuulte pöörises“.

A. Kitzberg'i loomingu haripunktist on kahtlemata pärit „Tuulte pöörises“. Sisuliselt ja kompositsioonilt, sündmuste dünaamilise tingitud järjepärasusega võib seda tööd kõrvutada draamaala küpsemate saavutusiga.

Stiilselt aga pole Kitzberg täiuseni jõudnud. Autor elab oma tegelastega kahte elu. Omaaja valitsevast kirjanduslisest koolist on omand ta realistlike lähtekoha, aluse. Sellesse vormi aga ei mahu ta tegelased. Pea ilmneb autori teine pale, sisemine romantika, armastuse ilukõned, kohati ülitundeliselt sentimentaalses maneeris.

Ses mitmepoolsuses avaldub A. Kitzberg'i, kui looja nõrkus, arengu piiratus ja kohati ka maitse puudus.

A. Kitzberg inimesena on kaasaeland liig palju oma rahvale Kitzbergi — kunstniku kahjuks. Oma romantilise hingepõhja ja elamuste väljendusvormiks on valind ta oma aja argipäeva elu, et teed näidata. Kuid ses oli liig palju väikest, ebaluulelikku.

Olles pärand ärkamisaja üldrahvalise ideoloogia, saab ta kogu rahva tagasihoiatavaks ja virgutajaks prohvetiks — kooliõpetajaks, kellel siiski nii palju ideeliselt uut avaldada ümbrusele.

Olen kohalikus päevalehes sama etenduse kohta sõna võtnud varem, kuid nähtut enese kahjuks pärast raamatu järel korrigeerides, pidin enese muljeid ümber hindama, mille tõttu käesolevat kirjutust täiendusena võtta võiks.

Kultiveerides maitset ärgem kaotagem üldse maitsemisevõimet ja hinnangut. Elades ühes tänapäevaga ja homsele, tunnistagem ka eilat, millest saabus täna.

Meie tänapäeva hoolimatuse, aineliste, kuid ka vaimliste tõusikute ajajärgul, mis on annud palju karikatuure — siin osakem läbi näha ja avaldada meie vaimuelu veteraanidele väärilist, ainult väärilist austust, mis neil puudub.

Vanemuise lavastus üldiselt jättis rahuldava mulje, kuigi töö rohkem esile tuua võimaldab. Ütleksin nii: Vanemuine avaldas voolavat, kunstiküpset mängu „Tuulte pöörises“, kuigi A. Kitzberg'i ta töös esiletõuline tuntavaid nõrkusi sisaldas. Õigel kohal nii kujus, kui ka mängus oli Pöder ja tal tuli enesega täita teiste tühje kohti.

Kaarli osas Vaher vastas pooleldi kujus autori kujule, külaelul põllumeeste seltside ja meiereide asutamisele andund poeedile. Anu osas Konsa mängis hästi. Jaagu osas Laabus mängis selle kaju tundliku, maheda poolega, esile toomata jättes selle kindlamaid iseloomu jooni. Leena osas J. Jakobson kaldus kõrvale sellest, mis töös antud. See kaju on eluliselt, psükoloogiliselt kõige huvitavam. J. Jakobson lõi passiivse, kannataja tüübi hää järjekindlusega. Kitzberg on joonistand aga aktiivse, motiivide rikka ja saatuslise. Autor annab iseloomustuseks: „ta on Töötside verd ja see on punasem kui meie oma, see tuksub tuliselt.“ „Kas sa ei tea, et mees, kes armastab, tahab sigitada, naine, kes armastab, sünnitada.“ Siit kujuneb vastolu Leena

ja Kaarli poeedi vahel. Kuid väljajõudmise ette eluõnnele sulase Jaaniga, toob Kitzberg tüübilise eestilise motiivijonni. Sellest Leena uhkus, järskus, paendumatus teise ette, ühtlasi seega ka enese õnne ette. Sellest kujuneb nii eluküllane ja eluihalev Leena väärituks eluküllasusele, negatiivseks eluõnnele. Need üleminekud ja nende motiivide kasutamine jäi suurel määral ära.

Haas'i dekoratsioonide kohta tähendaks, et toa sise-mine käsitus lasi oletada, et peaks ka palkidest lagi olema, mitte lihtne ületõmmatud riie.

Kunstikool „Pallas“, õpilastööde näitus

7—14. okt. 1923.

J. Pert.

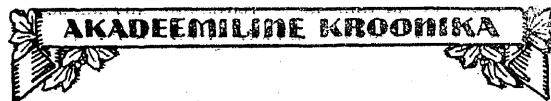
Võrreldes mineva aastase näitusega, peab tähendama, et tänavune eelmisest tuntavalt lahku läheb, osutavad ju õpilasarengu otsiskelud kiireid kõikumisi nii tehnikas, kui väljendusviisis. Mineva aastane näitus oli rahulikum, tasapinnalt ühtlasem, tänavune kirjum. Mõnede õpilaste juures on võimalik tähistada lopsakat edu, nagu Bergmann, Pärsimägi ja Haas, kes üle ulatavad minevaastases tasapinnast. Kuid nende kõrval on välja pandud palju nõrku töid. Ka paljud vanemad õpilased esinevad nõrgemalt, kui mineval aastal.

Esitus on rahutum, otsivam, mis tunnistuseks, et on asutud probleemide lahendusile. Tugevam on kompositsioon, maaliline akt puudub üldse (Obst'il on sel alal meeldiv akvarell), pliiats-sõe akti joonistused osutavad vormi tundmist minevaastases tasapinnas. Portreed jätavad soovida, kuigi siin Muks'i esitus näituse paremate väljapanekute hulka kuulub. Õrn lüüriline K. Pärsimäe värvide käsitus, eriti meeldiv nr. 186, välja minnes P. Klee primitiivsest expressio-nismist, on üle jõudmas selle motiividest. A. Bergmann, parem joonistaja, samuti tugev kompositsioonis tarvitab kubo-expressionistlisi motiive, meeletuletades eriti Chagall'i. V. Haas on rikkalikult esitatud, eriti silma paistab ta „nature morte“. Ta tarvitata värvide gamma võib kergesti mitte meeldida. E. Kutsar osutab värskete värvide valikut, mõjub vaatajasse üldse meeldivalt, kuigi väljatõetus soovida jätab.

Peaks nimetama veel Pütsep'a, Käsneri maali nr. 106 „Sivardit“. Tuntavalt näib edenend Logrinenko. Krus'ilt tähelepanu äratavad sirelid, samuti Teder'i lilled.

Edasi teeb eriti raskusi, keda nimetada, ehk keda nimetamata jätta. Graafikas on Viiralt hulga töid välja pannud, mis vormilt küpsed, niisama sisult huvitavad. See on omal alal tõsine anne ja tulevikus palju lubav.

Näitus jätab üldiselt häa mulje tagasivaatena meie noorte kunstnikkude õppingaasta pääle. Ei jätaks aga märkust tegemata väljapanekute asetuse ja korralduse pääle. Maalid on asetud seinal isegi kolmes ja rohkem ridadees. See on liig, nii surmavad tööd vastamisi endi muljeid. Üldiselt meie kunstinäitusil puudub arusaamine, kui võrra tähtis on maali passiv asetuse. Kunstniku silm võib üle näha eegavaist mõjudest, kuid publik...? Korraldakse ju näitused laiema publiku jaoks ja siit — asetagu tööd seintele erilise ettevaatusega.

Rahvusvahelised üliõpilaskonverentsid Oxfordis ja Londonis.

Eesti üliõpilaskonna poolt sõitsid Inglismaale Oxfordi ja Londoni üliõpilaskonverentsidele edustuse esimees Hugo Kukke ja üliõp. Jaan Poska. Nende ülesanneteks oli pinda valmistada Eesti vastuvõtmisele rahvusvahelise üliõpilasiitu (Confédération Internationale des Etudiants, mille nõukogu konverents peeti Oxfordis 22—30 sept. ja mille päevakorda oli ülesvõetud muu seas ka uute üliõpilaskondade vastuvõtmise küsimuse harutamine, nagu seda on Eesti ja Läti. Ühtlasi oli sellel päevakorra punktil veel see suur veetlevus, et selles otsustamisele pidi tulema Saksa üliõpilaskonna vastuvõtmise küsimus.

C. I. E. ülesandeks on liitunud maade üliõpilaskondade vaheliste ning üldkultuuriliste küsimuste lahendamine. Usulistest ja poliitilistest huvidest püütakse kõrvale hoida. Nähtavasti ei olda sellest aga siiski täitsa möödapääsetud, sest prantsuse-saksa vahekordade vastupeegeldamine on üliõpilaskondade vahekordade kujunemisele suutnud juba tekitada konflikti, mis vast nüüd lahendamisele tuleb. Nimelt esitati norra üliõpilaskonna poolt sakslaste vastuvõtmine liitu juba k. a. jaanuaris, kuid prantsuse üliõpilaspäev Clermont-Ferrand'is on osanud sellele ettepanekule kõrvalepõikava vastuse anda: kuna saksa üliõpilaskond nõuetele vastavalt E. I. E. sse vastuvõtmist pole nõutnud, ei leita tarvilikuks seda küsimust harutuse alla võtta. Sakslased tulevad meele aga praeguse C. I. E. presidendi Girard'i sõnu: Meie oleme teel endis äratama teadvust internationaalsusele väljasiirduvaks ühismeeleks, mis moodustaks põhitingimusi rahule ja arengule. Norra üliõpilaskond on selle avalikuks tulnud selle leppimattuse tagajärjel koguni C. I. E. st lahkumise palve ära andnud, süüdistades kogu liitu prantsuse-slaavi moodustuseks, mis rahvusvahelisi vaenusid edasi süvendada aitavat ja sõjahaavu lahti pidavat; norralased tunnistasid endid juba algult peale selles mõttes liidust osa võtnud olevat, et ka keskriigid sellest osa võtma kutsutaks.

Meie vastuvõtmine liitu oli igatahes palju lihtsam, kindlam ja vaevatum, kui see ammu üksteisele vaenulikkude naabrite kokkuviiimine, mis nüüd otsustusel.

Muidugi ei ole veel seegi konverents lõpulikkude otsustega. Alles C. I. E. pääkoosolek, mida peetakse iga 4 aasta tagant, millest võtavad osa iga kuuluva riigi üliõpilaskondade saadikud proportsionaalsel alusel (meie üliõpilaskond võib saata oma arvukuse poolest 2 esitajat) ning mille lähem kokkutulemine on 1924 a. Varssavis, võtab lõpulikult vastu uue liikme. Enne seda läheb palve presidendi käest juhatuse kätte, mis on valitud C. I. E. nõukogu poolt, mis viimane jälle omakord selle läbi vaatab ja edasi annab lõpuks pääkonverentsile. Praegune konverents oli just viimane nõukogu ja juhatuse ühine istang enne ühist Varssavis. Nõukogu konverentsist võtavad osa ainult 1 esitaja iga liitu kuuluva üliõpilaskonna poolt.

Seega ei olnud meie edustajatel sellel konverentsil Oxfordis palju muid ülesandeid päale tutvustamise meie oludega ning lähema tutvunemisega omalt poolt C. I. E. kavade.

Oxfordi konverentsi päevakord sisaldas küsimusi:

1) uute liigete vastuvõtmine, 2) sisemise organisatsiooni küsimused, 3) praktilise koostöötamise võimalused üliõpilaskondade vahel (neist viimastest harutusist võivad osa võtta ka liitu mittekuulujad.

Meie edustajad kavatsesid korraldada koha pääl tutvustuskõneõhtuid Eesti üliõpilaskonna üle ja ka muude abinõudega Eesti olusid selgitada.

Varem seda peeti ära Londonis 19—22 sept. üliõpilaskondade välistoimkondade ühine konverents, mida kokku kutsus Daani üliõpilaskond. See oli nõupidamine praktiliste ülesannetega ilma kindla põhikirjata ja vastastikkude kohustusteta. Sellest võis osa võtta ka Saksa üliõpilaskond täite õigustega, samuti kui ka kõik muud C. I. E. sse mittekuuluvad üliõpilaskonnad.

Järgmises numbris toome lähema ülevaate mõlemast konverentsist.

Akadeemiline Hõimuklubi

pidas 8. skp. ametlikku aastapäeva. Pidulikuma tähisena seltsi tegevusest järgneb hiljem „Kalevala“ päev ettekannete ning kõnedega. Aruandele seltsi läinud tegevusest lisas esimees R. Janno mõned tuleviku väljavaated, mis vastavalt hiljuti sündinud nimelaiendamisele, suuremat hõimudekäsitamist ja tutvunemist eriti Ungariga, ette näeb. Prof. Kettunen räägib lähemast ülesandest toetada Liivlaste hariduspüüdeid. Moodustatakse komisjon Liivi lastele jõulukingituse muretsemiseks: Prof. Kettunen, pr. Kettunen, prl. Jürgens ja mag. O. Loorits. Uude juhatusse valiti: üliõp. Vaas, E. Laid, Blaubrück, ungari keele lekt. Viranyi ja pr. Manninen.

Väljamaa teated.

Läti.

Riia ülikooli juure on asutatud ungari instituut, mille ülesannetes on loetletud: ungari kultuuri alal teadusliku uurimistöö õhutamist, ettelugemiste ja seminartööde kaudu tutvunemise sobitamist ungari keele ja kultuuriga, ühtlasi niihästi teadlastele kui ka muile huvitatud isikutele kirjanduse ja allikate kättesaadavaks tegemist Ungari üle. Ungari kultuuriministri poolt on instituudile lubatud umbes 1000 köiteline raamatukogu.

Vene.

Moskvas kavatakse avada Karl Marxi nimeline instituut, mis umbes üheõigusline oleks ülikoolile. Instituut seab oma ülesandeks Karl Marxi tööde läbikatsumise, analüüsimise, teadusliku läbitöötamise ning rahvaväljaannetena laiematele ringkondadele kättesaadavaks tegemise.

Kaasani ülikool, milles omal ajal keeleteaduse doktorina töötas ka meie arkamisaja lugupeetud tegelane ja keeleteadlane Dr. Veske, on hiljuti ümberristitud Leenini ülikooliks, mälestuseks sellest, et 35 a. tagasi Leenin, tookordne üliõpilane Uljanoff, ühest keelatud koondusest osavõtmise pärast, Kaasani ülikoolist väljaheideti. Moskva

ajakirjandus tuletab meele, et Leenin aastal 1887 Simbirski gümnaasiumi rektorilt niivõrd hää soovituskirja kaasa oli saanud, et teda Kaasani ülikooli vastu võeti, vaatamata et alles vähe varem sellest üks Leenini vendadest attentaadi pärast Aleksander III elu päale kohtualune oli.

Organisatsioonide teated.

ÜS. „Põhjala“

korraldas 6 s. k. p. organisatsioonidevahelise vaieluseõhtu. Referaadiga esines A. Susi „Vejeste“ toimetatud „Mõtteid valmiva intelligenti üle“, analüüeerides A. Anni nimetatud koguteoses avaldatud ilmavaatelist kirjutust. Referent toonitas põhjendatult, et see kirjutus ei rahulda mõningaid nõudeid, mis üles kerkivad sotsiaalse elu kaasaelamisel ning lähemalt tundmisel; mille läbi kirjutus sotsiaalsele momeendile küllalt õigustust ei anna. Rahvuskultuurilistes väljavaadetes jõuti enamasti ühiste seisukohtadele raamatus avaldatuga. Vaielustes valgustati muuseas seda külge teoses, et kultuuri valmisproduktidele on antud liig suur tähendus üldises kultuuri mõistes, kuna kultuuri all tuleb võtta siiski enam kogu arengut ja sellega siis ka tundub väärina see afforistiline üldsustatud kannatuste teooria, mida Anni eriti rõhutanud oli.

Kohalviibivate asjaomaste poolt toonitati, et kirjutuses need puudused öieti mitte ei leidu, ja et arusaamatused süüdistustes sellest tekkinud võisid olla, et kirjutuses mõni külg, nimelt rahvuskultuuriline liig tugevasti allakriipsutatud oli saanud, kuna need küljed, mille puudumist ette heidetud, küll käsitatud, ainult väheste lausetega.

Vaielus, mis kestis kella 3 ö., oli äärmiselt elav ja huvirikas, kuna osa võttis temast palju meie praeguseid, aktiivsemalt kultuurielu küsimustikuga tegutsevaid akadeemilisi jõude.

Toimetusele tulnud kirjad.

Austatud „Üliõpilaslhe“ toimetusele. 1)

Teie lugupeetud lehe nr. 6-s minu jutuaJamises toimetuse liikmetega leidub väljendus, nagu puuduks suurema jao Tallinna tehnikumi õppejõududel õppetegevuse jaoks tarvilik ettevalmistus. Eksiarvamiste ärahoidmiseks teatan, et see arvamine ainult siis võiks tehnikumi õppejõudude kohta käia, kui Tallinna tehnikum täielik kõrgem tehniline ülikool tahab olla. Praegusel korral aga, kui tehnikum tegeliku töö tarvis tehnilise haridusega asjatundjaid („tegelikka inseneera“) ettevalmistab, saavad tehnikumi õppejõud täiesti oma ülesannetega valmis...

Palun seda märkust Teie lehte mahutada.

Austusega

A. Weideman, haridusminister.

23. mail 1923.

1) Suve vaheaja töttu viibind.

Vastutav toimetaja: Richard Janno.

Väljaandja: Tartu Üliõpilaskonna Edustus.

A. Pääsuke'se Triik-pesu vabriku

avamisega Tartus, on võimalus avanenud Eestis kõrgeväärtuslist triik-pesu valmistada ja seda madala hinnaga igale kättesaadavaks teha. Vabriku sissead on uuemaaja tehnika nõuete järele rajatud ja väljamaalt saadud masinatega varustatud.

Peale uue triik-pesu valmistamise on vabriku juurde kantud triik-pesu pesemise ja triikimise jaoskond sisse seatud, et kantud pesule elegantset välimust anda, mis senise käsitsi pesemise ja triikimisega võimalik ei olnud. Töösid juhatab väljamaalt kutsutud eriteadlane, mis seda enam kindlustab häid tagajärgi.

Arvamised, nagu lõhuks masinatega pesemine ja triikimine pesu, on täiesti ekslikud. Väljamaal on eriteadlased selle küsimuse üle kogemuste läbi kindlale teadmisele jõudnud, et just vastuoksa, käsitsi, harjadega pesemise läbi, hävineb pesu kiiremalt.

Vabriku sihiks on peale korraliku pesemise ja triikimise ka hindadega mõõdukust pidada ja on välis-tööde tasuks määranud:

Püst-krae	8 marka
Nurkadega-krae	10 "
Mahapöördud-krae	12 "
Piqué-krae	5 "
Manshetid	15 "
Rinnaesine	15 "
Triik-särk	40 "
Päeva-särk	35 "

Uuele ettevõttele Tartus elavat poolehoidu lootes ja kõigi soovidele vastutulelikust kohuseks pidades, loodame ajaga kodanikkude tähelepanu korraliku ja hea tööga võita.

Kantud pesu vastuvõtte koht on Jaani tänav nr. 6,
II. Div. St. majas avatud kella 9—11 e. l. ja 3—6 p. l.

Kõige austusega

VABRIKU JUHATUS.